

HOOFDSTUK VI

SLOTBESCHOUWING

De gegeven richtlijnen voor de economische politiek en de corresponderende resultaten voor de ontwikkelingsmogelijkheden op lange termijn — zoals deze zijn vermeld in hoofdstuk II en nader uitgewerkt in de hoofdstukken III tot en met V — leiden tot de conclusie, dat de perspectieven voor de Nederlandse volkshuishouding hoopvol zijn. Weliswaar zal de expansiesnelheid op lange termijn in veel opzichten beneden die van het recente verleden blijven, en zal derhalve met een afvlakking van de huidige groei dienen te worden gerekend. Niettemin blijken op den duur stijgingen mogelijk van het reële inkomen en de consumptie per hoofd ad 1,5 resp. 2% per jaar (midden-alternatief), welke op zichzelf beschouwd aanvaardbaar zijn, en redelijk aansluiten bij de desbetreffende ontwikkeling over een lange periode in het verleden.

De genoemde stijgingspercentages representeren een optimale ontwikkeling, welke berust op een zeker niet overdreven optimistische raming van de uitvoermogelijkheden. Evenmin houden de gegeven richtlijnen inzake de economische politiek extreme eisen in. Immers:

- de wijze, waarop de loonvorming hier te lande geschiedt, maakt aannemelijk, dat het prijsniveau van de uitvoer op den duur gelijke tred zal kunnen houden met de prijzen van concurrenten op buitenlandse markten;
- de uitbreiding van de invoervervangende productie welke is vereist, is aan de bescheiden kant;
- de vereiste omvang van het emigratiesaldo is niet van dien aard, dat in dit opzicht van een onrealistische uitkomst dient te worden gesproken; en
- de taakstelling met betrekking tot de sluitende rekening van de overheid kan evenmin als een extreme eis worden beschouwd.

Wel worden de taakstellingen aanzienlijk verzwaard, indien de ontwikkeling ongunstiger mocht uitvallen, en dan zou in het bijzonder door een groter emigratiesaldo aanzienlijke extra werkloosheid kunnen worden voorkomen. Doch ook onder deze omstandigheden doen nog geen randvoorwaarden inzake de richtlijnen van economische politiek hun intrede, welke er op wijzen dat bepaalde uitkomsten om aprioristische redenen dienen te worden afgewezen als zijnde onrealistisch.

Is dus de conclusie, dat de Nederlandse economie als geheel op bevredigende wijze zal kunnen meedelen in de toeneming van de internationale welvaart, dan doet zich de vraag voor — als het voor de hand liggende vervolg op de ondernomen studie — in hoeverre de verschillende groepen in eigen land zullen kunnen mededelen in de toeneming van de welvaart. Hiermede doen dan tevens vraagstukken van noodzakelijk te achten voorzieningen op sociaal en ander gebied hun intrede. Deze werden in het voorgaande welbewust buiten beschouwing gelaten. Beperving van het terrein van onderzoek was daarbij de overweging.

Gelet evenwel op de ontwikkelingsmogelijkheden in de economische sfeer, lijkt ook ten aanzien van de mogelijkheden op sociaal gebied enig optimisme gerechtvaardigd. Enerzijds brengt nl. een verhoging van het economische welvaartsniveau ook een principiële mogelijkheid om aan bestaande sociale desiderata tegemoet te komen. Anderzijds is de geprojecteerde stijging der overheidsuitgaven — met inbegrip van de door de overheid overgedragen inkomens — niet van dien aard, dat zij hier een beletsel behoeft te vormen.

Er zij evenwel op gewezen, dat de geraamde jaarlijkse stijging van de welvaart niet toelaat om in een korte spanne tijds zowel het inkomen van alle individuele bevolkingsgroepen te vergroten als aan omvangrijke specifieke verlangens tegemoet te komen (vergroting van het inkomen van bepaalde groepen, invoering van nieuwe sociale verzekeringen, nieuwe overheidsuitgaven, e.d.).

Een zorgvuldig afwegen van de verschillende desiderata zal noodzakelijk blijven. Hierbij dient in aanmerking te worden genomen, dat

- i) de inwilliging van specifieke verlangens van bepaalde groepen, op het moment van verwezenlijking een zware druk op andere groepen kan leggen;
- ii) een deel van de toeneming van het nationaal inkomen per hoofd vrij automatisch ten goede zal blijven komen aan degenen, die actief aan het productieproces deelnemen.

Geleidelijkheid in de uitvoering — hetgeen prioriteitsbepaling eist — is derhalve noodzakelijk. Alnaargelang de ontwikkeling zich meer in de richting van het ongunstige dan wel gunstige alternatief zal blijken te ontwikkelen, zal het tempo moeten resp. kunnen worden aangepast¹⁾.

De bovengeschetste perspectieven ten aanzien van de ontwikkelingsmogelijkheden op lange termijn en daarmee ook die ten aanzien van de mogelijkheden op sociaal en ander gebied, berusten evenwel op de veronderstelling, dat het economische gedragspatroon, zoals dit voor het verleden kan worden waargenomen, zijn geldigheid blijft behouden binnen het raam der geïntroduceerde instrumenten van economische politiek. Het ware onjuist het mechanisme, dat in dit verband werd beschreven, te beschouwen als een automatisme. Het feit echter, dat de economische ontwikkeling geen in zichzelf gesloten automatisch werkend mechanisme is, maakt de in deze nota gegeven verkenning tot een beschrijving der economische mogelijkheden, welke *objectief* gezien aanwezig mogen worden geacht. In hoeverre deze mogelijkheden te zijner tijd ook metterdaad zullen worden uitgebuit, hangt af van de wijze waarop de Nederlandse volkshuishouding zelf op deze mogelijkheden reageert. Of de ontwikkeling zich meer in de richting van alternatief C, dan wel in dat van alternatief A zal ontwikkelen, wordt dan ook vanzelfsprekend mede door de economische reactiewijze in eigen land bepaald.

¹⁾ Vergelijk monografie no. 3 van het Centraal Planbureau „De verdeling van een toekomstige toeneming van het nationale inkomen,” 1955.

Een doorslaggevende component bij deze reacties is ongetwijfeld de vraag, hoe hier te lande zal worden gereageerd op de eisen, welke de economische en technische ontwikkeling in het buitenland stelt. In zekere zin is dit het grote vraagpunt, aangezien het geenszins vaststaat, dat deze eisen in de tweede helft van de twintigste eeuw nog hetzelfde karakter zullen dragen als die gedurende de eerste helft.

De instelling ten aanzien van de technische en economische ontwikkeling in het buitenland is met name daarom van doorslaggevende betekenis, aangezien ten naastenbij de helft van de expansie der productie in directe concurrentie met het buitenland tot stand zal moeten worden gebracht. De stijging van het product van bedrijven van *f* 17,7 mld in 1950 tot *f* 30,8 mld in 1970 — alternatief B — is namelijk als volgt verdeeld over uitvoer, invoervervinging en de voorziening van de binnenlandse markt bij ongewijzigde samenstelling van de productie:

TABEL VI.1. ANALYSE VAN DE PRODUCTIETOENEMING, 1950-1970
(basis-alternatief B)

	In mld gld; prijzen 1950	In % van de totale toename
Expansie uitvoer	5,3	41
Expansie binnenlandse markt:		
invoervervinging	0,8	6
traditioneel assortiment	7,0	53
Totale stijging	13,1	100

Met name heeft dus de open structuur van onze volkshuishouding tot gevolg, dat waakzaamheid steeds geboden blijft, wil de toename van de productie ad 13 mld metterdaad worden gerealiseerd. Eerst dan zal op bevredigende wijze kunnen worden meegedeeld in de toename van de internationale welvaart en zullen de toekomstmogelijkheden voldoende ruimte laten voor de ontplooiing der initiatieven, welke in ons volk leven.

BIJLAGE A

DE GEOGRAFISCHE SPREIDING VAN DE WERKGELEGENHEID IN 1970

1. Inleiding

Getracht is een indruk te krijgen van de regionale ontwikkeling van de werkgelegenheid in verschillende bedrijfstakken in de periode 1950-1970. Daarbij is uitgegaan van het patroon van de werkgelegenheid voor Nederland als geheel in 1970 volgens basis-alternatief B.

Naar zal blijken wordt een dergelijk onderzoek vergemakkelijkt, doordat in het verleden de regionale verdeling van de werkgelegenheid in verschillende bedrijfstakken zich regelmatig ontwikkelde. Op basis daarvan is een oriënterend overzicht van de toekomstige ontwikkeling van de werkgelegenheid, onderscheiden naar geografische gebieden en naar bedrijfstakken, verkregen. Bestaande desiderata ten aanzien van de bevolkingsspreiding zijn niet in aanmerking genomen.

De uitkomsten van dit onderzoek berusten derhalve op tendenties, waargenomen in het verleden. Een wijziging dezer tendenties is echter denkbaar. Temeer, als men in aanmerking neemt, dat de totale vraag naar arbeid per geografisch gebied veelal niet zal corresponderen met het aanbod, in dat gebied potentiëel beschikbaar.

Correcties op wat men zou kunnen noemen de geconstateerde „natuurlijke tendenties” kunnen worden bewerkstelligd door:

- i) industrievestiging, die zich aanpast bij het aanbod van arbeid, potentiëel beschikbaar per geografisch gebied. Correcties in deze vorm zijn denkbaar via de politiek van het bedrijfsleven zelf en/of stimulering van overheidswege (ontwikkelingsgebieden).
- ii) aanpassing van het aanbod van arbeid bij de werkgelegenheid, hetgeen neerkomt op binnenlandse migratie.

In de praktijk zullen beide correcties naast elkaar voorkomen. Er zij echter op gewezen, dat de natuurlijke tendenties reeds de resultante vormen van deze wisselwerking.

Ter fine van een voorlopige oriëntering, bij wijze van experiment derhalve, is in het volgende nagegaan, in hoeverre binnenlandse migratie noodzakelijk is om de discrepantie tussen de natuurlijke tendenties en het aanbod van arbeid, potentiëel beschikbaar per geografisch gebied, op te vangen. Eventueel noodzakelijke correcties op de natuurlijke tendenties in verband met reeds bestaande plannen van industrievestiging, respectievelijk overheidspolitiek zijn niet in rekening gebracht.

Achtereenvolgens zal ter sprake worden gebracht:

De ontwikkeling van de werkgelegenheid per regionaal gebied in het verleden, met in aansluiting daarop de projectie voor 1970 (§ 2).

Het natuurlijke accres van de beroepsbevolking per regionaal gebied en het effect daarop van de buitenlandse migratie (§ 3).

De omvang van de binnenlandse migratie in de periode 1950-1970, zoals hij resulteert uit de vergelijking der uitkomsten van de beide hiervoor genoemde paragrafen (§ 4).

2. De regionale spreiding van de werkgelegenheid in 1970

Met betrekking tot de regionale spreiding is een beperking in de keuze van eenheden noodzakelijk. Hoe kleiner het gebied, dat in de beschouwing wordt betrokken, des te groter de invloed van toevallige factoren, verbonden aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid in dat gebied. Het is om deze reden, dat voor het onderhavige onderzoek de provincies als geografische eenheden zijn gekozen.

Met het patroon van de werkgelegenheid in 1970 voor Nederland als geheel als uitgangspunt (tabel IV.1) kan het regionale ontwikkelingspatroon voor 1970 worden vastgesteld. De aansluiting is als volgt mogelijk.

Voor de onderscheiden sectoren is een historische analyse gemaakt van de toeneming van de werkgelegenheid per provincie in vergelijking tot die voor Nederland als geheel. De analyse heeft betrekking op de periode 1889-1952; de gegevens daarvoor kunnen grotendeels aan de verschillende beroepstellingen worden ontleend ¹⁾.

Bij deze analyse blijkt nu, dat er een van periode tot periode constant „verband” bestaat tussen het stijgingstempo van de werkgelegenheid in een bepaalde bedrijfstak voor Nederland als geheel en dat voor de provincies afzonderlijk. Het is derhalve mogelijk de regionale spreiding van de werkgelegenheid in een bepaalde sector in de loop van de tijd te karakteriseren door een vergelijking te maken met de ontwikkeling van de werkgelegenheid in die sector voor Nederland als geheel. De vergelijking levert voor elk der provincies een invariant verband op. Grafiek A.1 illustreert dit voor de metaalnijverheid.

Wordt aangenomen, dat de constante verschillen in stijgingstempo in de periode tot 1970 voortduren, dan kan op basis van de landelijke vraag naar arbeid per sector (tabel IV.1) die van de provincie op eenvoudige wijze worden afgeleid.

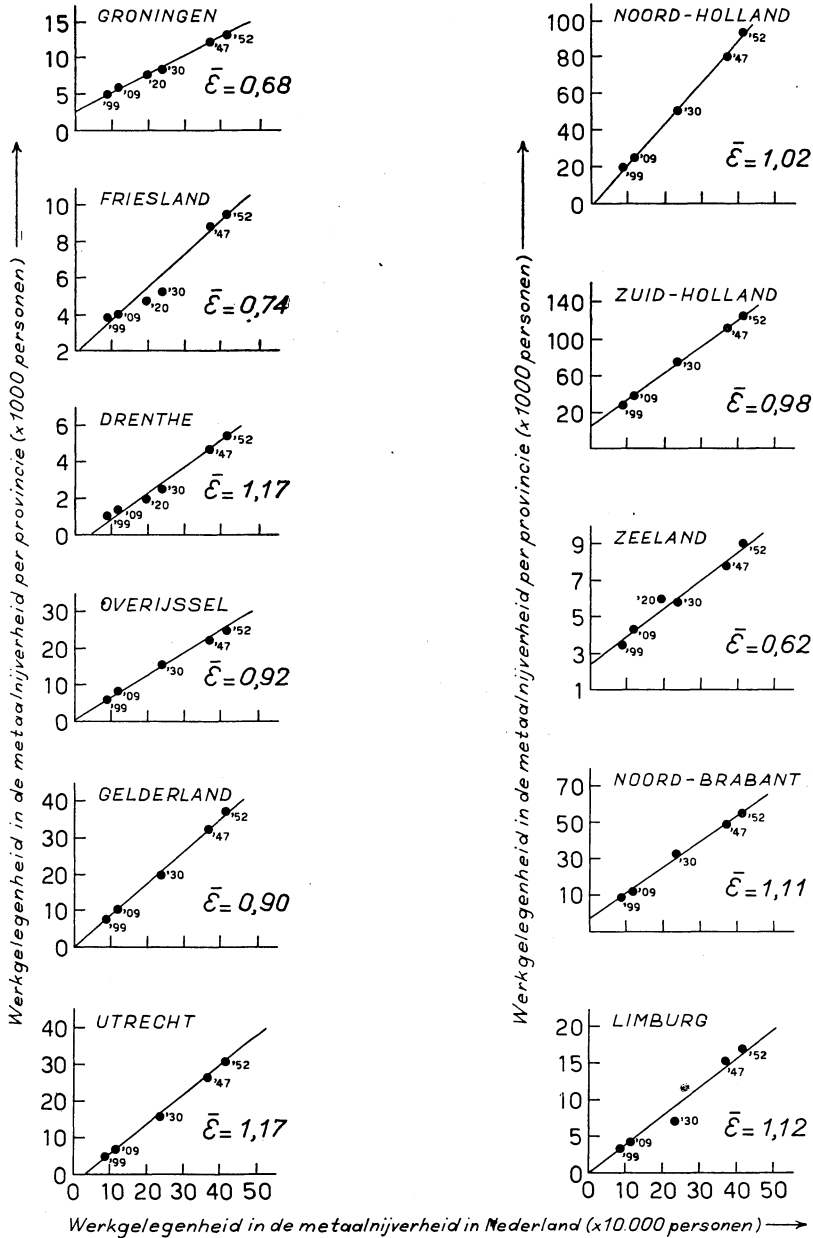
Voor enige sectoren is deze methode van raming niet aanvaardbaar:

- i) Aangaande de bedrijfstak mijnbouw is verondersteld, dat de landelijk geprojecteerde toeneming zal zijn geconcentreerd in de provincie Limburg.
- ii) Aangenomen is dat de werkgelegenheid in de landbouw voor alle provincies parallel verloopt aan die voor Nederland als geheel.
- iii) Eenzelfde veronderstelling als onder ii) is gemaakt voor wat het militaire personeel betreft.
- iv) Voor Nederland als geheel bedraagt het „normale” werkloosheidspercen-

¹⁾ Samenvattende gegevens betreffende de uitkomsten der beroepstellingen werden welwillend ter beschikking gesteld door de Rijksdienst voor het Nationale Plan.

GRAFIEK A.1

Regionale ontwikkeling van de werkgelegenheid in de metaalnijverheid 1899-1952

tage 3,4. Voor de provincies afzonderlijk gelden afwijkende percentages (zie appendix C). De voor 1970 geprojecteerde toeneming van de werkloosheid ten opzichte van 1950 zal des te groter zijn, naarmate het werkloosheidsniveau in 1950 meer naar beneden afwijkt van het „normale” niveau.

Een gedetailleerd overzicht van de werkgelegenheid per sector en per provincie in 1970 en haar relatieve toeneming ten opzichte van 1950 is gegeven in de tabellen A.2 en A.3. Een samenvattend overzicht van de totalen per provincie biedt tabel A 1¹⁾.

TABEL A.1. TOTALE WERKGELEGENHEID PER PROVINCIE IN 1950 EN 1970 a)
(× 1000 manjaren)

Provincies	1950	1970	Index 1970 (1950=100)
Groningen	177	211	119
Friesland	169	198	117
Drenthe	111	139	125
Overijssel	291	357	123
Gelderland	429	517	121
Utrecht	223	281	126
Noord-Holland	757	942	125
Zuid-Holland	948	1182	125
Zeeland	103	117	114
Noord-Brabant	476	588	124
Limburg	276	347	126
<i>Nederland</i>	3960	4880	123

a) De werkgelegenheid per provincie in 1950 is bepaald op basis van de landelijke cijfers (tabel IV.1) en de regionale verdeling volgens de uitkomsten van de beroepstelling 1947.

Op de aldus verkregen totalen per provincie is een plausibiliteitscontrole mogelijk. Invariante verbanden kunnen namelijk evenzeer worden geconstateerd, indien een verband wordt gelegd tussen de werkgelegenheid in totaal in een bepaalde provincie en die in Nederland als geheel. Ook dan kunnen — voor elk der provincies afzonderlijk — van periode tot periode constante verschillen in stijgingstempo worden geconstateerd ten opzichte van Nederland als geheel. Grafiek A.2 illustreert dit.

Het is wel zeer opmerkelijk dat het geheel der krachten, dat bepalend is voor de regionale spreiding van de werkgelegenheid, per saldo resulteert in een ontwikkeling met een dergelijke regelmaat.

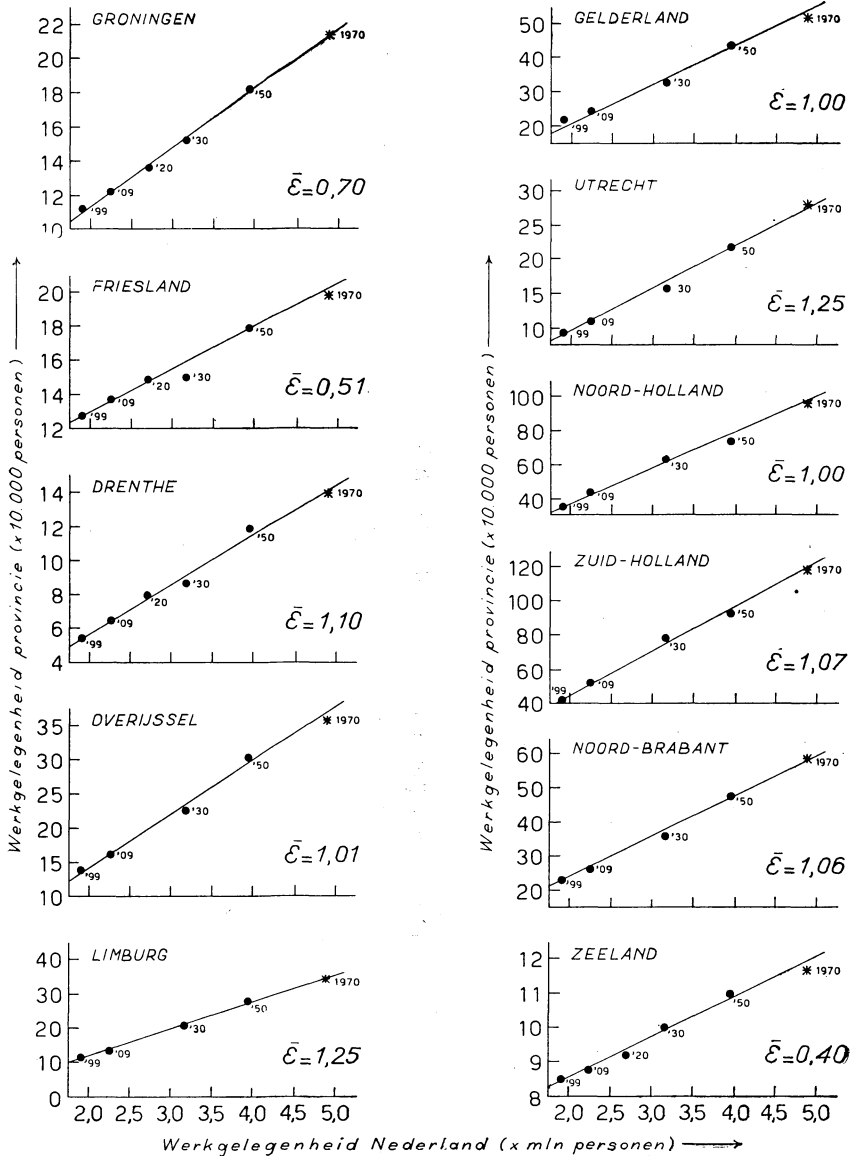
In grafiek A.2 is nu tevens voor elk der provincies afzonderlijk aangegeven in hoeverre de raming van de werkgelegenheid in 1970 op basis van de detaillering naar sectoren overeenstemt met de in deze grafiek aangegeven invariante verbanden. De overeenstemming blijkt zeer bevredigend te zijn. Dit is een reden temeer om de hier gebruikte methode van raming als bruikbaar uitgangspunt te beschouwen voor het doel, in dit onderzoek gesteld.

¹⁾ Voor 1970 zijn elf provincies aangenomen. De IJsselmeerpolders zijn derhalve begrepen in de provincies, welke daarvoor van geval tot geval in aanmerking komen.

GRAFIEK A 2

Regionale ontwikkeling van de werkgelegenheid 1899-1970

(Totalen per provincie)

TABEL A.2.

WERKGELEGENHEID PER BEDRIJFS-
(basis-alternatief B;

Bedrijfstak	Groningen		Friesland		Drenthe		Overijssel		Gelderland	
	1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970
Metaalnijverheid	12,6	16,7	9,2	12,2	5,3	7,5	24,3	33,7	36,1	50,5
Chemische nijverheid . . .	1,7	2,5	0,5	0,7	0,9	1,1	2,6	3,8	3,6	5,4
Textiel, kleding en reiniging	11,2	13,7	5,6	6,3	4,3	6,8	66,2	86,2	33,0	43,8
Voedings- en genotmiddelenindustrie	12,0	14,3	13,0	15,7	5,4	6,7	15,8	19,2	21,7	26,6
Openbare nutsbedrijven . . .	1,3	1,7	1,2	1,5	0,5	0,7	1,8	2,3	3,7	4,5
Mijnbouw	0,3	0,3	0,4	0,4	5,1	5,1	1,8	1,8	0,4	0,4
Bouwnijverheid	10,7	13,0	11,5	13,6	6,0	8,1	16,6	20,7	31,1	38,2
Overige industriële bedrijfstakken a)	12,3	16,2	6,6	7,7	4,1	5,2	11,2	13,8	37,4	38,5
Landbouw en visserij	34,0	32,4	45,5	43,6	38,5	37,3	56,5	54,5	87,5	85,1
Verkeersbedrijven b)	15,4	16,5	11,7	11,9	5,7	6,4	16,7	19,0	29,4	33,2
Overige diensten c)	56,5	71,5	54,8	72,8	27,0	45,5	68,3	90,3	125,1	170,1
Werklozen	5,4	9,2	4,6	8,0	6,0	6,6	2,9	6,9	7,9	11,1
Militairen	4,0	3,4	4,1	3,5	2,4	2,0	5,9	4,9	11,9	10,0
Totaal	177	211	169	198	111	139	291	357	429	517

a) Exclusief reiniging.

b) Inclusief horeca.

c) Exclusief horeca en inclusief burgerlijk overheidspersoneel.

AK EN PER PROVINCIE IN 1950 EN 1970

(: 1000 manjaren)

Utrecht		Noord-Holland		Zuid-Holland		Zeeland		Noord-Brabant		Limburg		Nederland	
1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970	1950	1970
30,2	43,1	91,5	127,7	119,8	167,2	8,8	11,3	53,6	76,6	16,6	23,5	408	570
3,1	4,5	13,0	18,9	13,0	18,6	0,9	1,2	4,1	6,2	4,6	7,1	48	70
13,0	16,3	53,1	68,1	47,4	53,2	4,8	4,9	52,3	68,8	16,1	21,9	307	390
11,1	13,4	43,1	51,8	50,7	64,2	4,3	4,9	33,4	40,2	10,5	13,0	221	270
2,0	2,7	7,3	8,6	9,4	12,2	1,2	1,5	2,9	3,8	2,8	3,6	34	43
0,3	0,3	0,2	0,2	0,6	0,6	0,0	0,0	0,5	0,5	44,6	57,6	54	67
15,1	18,0	50,4	60,4	65,4	78,0	8,7	10,6	33,0	41,9	17,5	22,5	266	325
11,9	15,6	44,9	52,7	52,6	68,3	2,7	2,8	39,6	53,0	21,7	26,2	245	300
19,5	18,6	48,0	46,1	71,5	68,6	29,5	28,5	79,5	77,1	40,0	38,2	550	530
23,4	26,8	81,1	92,3	111,8	126,0	8,1	8,6	27,4	31,2	19,3	23,1	350	395
82,5	107,5	290,0	375,0	359,0	474,0	29,8	36,3	124,0	164,0	72,0	98,0	1289	1705
3,5	7,7	13,8	22,9	18,4	27,7	1,7	4,4	12,4	13,3	3,6	7,2	80	125
7,5	6,2	21,0	17,5	28,2	23,4	2,9	2,4	13,5	11,2	6,6	5,5	108	90
223	281	757	942	948	1182	103	117	476	588	276	347	3960	4880

TABEL A.3.

WERKGELEGENHEID PER
(basis-alternatief B;

Bedrijfstak	Groningen	Friesland	Drenthe	Overijssel	Gelderland
Metaalnijverheid	133	133	142	139	140
Chemische nijverheid	147	140	122	146	150
Textiel, kleding en reiniging	122	113	158	130	133
Voedings- en genotmiddelenindustrie	119	121	124	122	123
Openbare nutsbedrijven	131	125	140	128	122
Mijnbouw	100	100	100	100	100
Bouwnijverheid	121	118	135	125	123
Overige industriële bedrijfstakken a)	132	117	127	123	103
Landbouw en visserij	96	96	96	96	96
Verkeersbedrijven b)	107	102	112	114	113
Overige diensten c)	127	133	169	132	136
Werklozen	170	174	110	238	140
Militairen	83	83	83	83	83
Totaal	119	117	125	123	121

a) Exclusief reiniging.

b) Inclusief horeca.

c) Exclusief horeca en inclusief burgerlijk overheidspersoneel.

DRIJFSTAK EN PER PROVINCIE IN 1970

(50=100)

Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg	Nederland
143	140	140	128	143	142	140
145	145	143	133	151	154	146
125	129	112	102	132	136	127
121	120	127	114	120	124	122
135	118	130	125	131	129	127
100	100	100	100	100	129	124
119	120	119	122	127	129	122
131	117	130	104	134	121	123
96	96	96	96	96	96	96
114	114	113	106	114	120	113
131	129	132	122	132	136	132
220	166	151	259	107	200	156
83	83	83	83	83	83	83
126	125	125	114	124	126	123

3. Het natuurlijke accres van de beroepsbevolking en het effect van de buitenlandse migratie

Het natuurlijke accres van de beroepsbevolking is vastgesteld door gebruik te maken van de uitkomsten vervat in het Eerste Rapport van de Commissie Regionale Bevolkingsprognoses ¹⁾. Uit dit rapport kan per provincie een prognose worden afgeleid van het accres van de 20-64 jarige mannelijke bevolking voor de periode 1947-1950. Verondersteld is, dat de relatieve toeneming van het aantal 20-64 jarige mannen per provincie representatief is voor het verschil in ontwikkeling van de totale beroepsbevolking naar provincie. Met inachtneming van de natuurlijke aanwas van de beroepsbevolking voor Nederland als geheel, kan die der provincies dan worden vastgesteld (tabel A.4).

TABEL A.4. NATUURLIJKE GROEI VAN DE BEROEPSBEVOLKING PER PROVINCIE, 1950-1970

Provincie	Aantal 1950 (× 1000 manjaren)	Aantal 1970 (× 1000 manjaren)	Index 1970 (1950=100)
Groningen	177	215	122
Friesland	169	215	127
Drenthe	111	150	135
Overijssel	291	375	129
Gelderland	429	560	131
Utrecht	223	280	126
Noord-Holland	757	890	118
Zuid-Holland	948	1150	121
Zeeland	103	120	116
Noord-Brabant	476	685	144
Limburg	276	390	141
Totaal	3960	5030	127

Zoals werd toegelicht in § IV.1, wordt bij de bepaling van de omvang der beroepsbevolking in 1970 rekening gehouden met een vertrek naar het buitenland van gemiddeld 15 000 personen per jaar (basis-alternatief B).

Als maatstaf voor de verdeling van het emigratiesaldo over de provincies in de periode tot 1970 is gekozen de regionale spreiding van de buitenlandse migratie in de periode 1948-1952. Teneinde een zo juist mogelijke indruk te verkrijgen van de bereidheid tot emigratie in elk der provincies afzonderlijk, is in tabel A.5 het bruto vertrek naar het buitenland opgenomen ²⁾.

¹⁾ Publicatie no. 6 van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, 1952.

²⁾ Het netto vertrek wordt beïnvloed door de immigratie uit overzeese gebiedsdelen, die in de periode 1946-1951 aanzienlijk was. Aldus zou een onjuiste indruk ten aanzien van de emigratiebereidheid worden gewekt.

TABEL A.5. REGIONALE SPREIDING VAN DE BUITENLANDSE MIGRATIE, 1948-1952
(in % van het totaal)

Provincie	%	Provincie	%
Groningen	4	Noord-Holland	25
Friesland	6	Zuid-Holland	26
Drenthe	3	Zeeland	3
Overijssel	4	Noord-Brabant	9
Gelderland	8	Limburg	6
Utrecht	6	Totaal	100

Bron: C.B.S.

Rekening houdend met het effect van de migratie naar het buitenland op de natuurlijke omvang van de beroepsbevolking, kan het aanbod van arbeid worden berekend, dat per provincie zou resulteren, indien de binnenlandse migratie buiten beschouwing wordt gelaten (Tabel A.6).

TABEL A.6. HET EFFECT VAN HET EMIGRATIESALDO OP DE NATUURLIJKE OMVANG VAN DE BEROEPS-
BEVOLKING PER PROVINCIE IN 1970 (\times 1000 manjaren)

Provincie	Natuurlijke omvang 1970	Effect van het emigratiesaldo 1950-1970	Aanbod van arbeid in 1970 na aftrek van effect emigratiesaldo
Groningen	215	6	209
Friesland	215	9	206
Drenthe	150	4	146
Overijssel	375	6	369
Gelderland	560	12	548
Utrecht	280	9	271
Noord-Holland	890	38	852
Zuid-Holland	1150	39	1111
Zeeland	120	4	116
Noord-Brabant	685	14	671
Limburg	390	9	381
Totaal	5030	150	4880

4. Binnenlandse migratie

Bij confrontatie blijkt, dat tussen het in § 3 vastgestelde aanbod van arbeid per provincie en de werkgelegenheid per provincie in 1970 (zie § 2) een zekere discrepantie bestaat.

Aangenomen is, dat deze discrepantie wordt opgeheven door binnenlandse migratie. Gelijk in het geval van migratie naar het buitenland dient bij vestiging en vertrek in het binnenland rekening te worden gehouden met een additioneel

effect op de omvang van de (beroeps)bevolking in de provincie van vertrek, respectievelijk vestiging: het effect van emigratie is groter dan het feitelijke aantal vertrekkenden. Verondersteld is, dat dit effect evenals bij buitenlandse migratie voor de beroepsbevolking 25% en voor de bevolking als geheel 20% bedraagt. De resultaten van de aldus gemaakte berekeningen zijn vervat in tabel A.7.

Tabel A.7 geeft de binnenlandse migratie aan, uitsluitend gezien vanuit het standpunt van werkgelegenheid, waarbij deze laatste resulteert uit de gemaakte veronderstellingen.

Bij deze veronderstellingen zouden in het bijzonder de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht als concentratiegebieden fungeren, voorzover het althans de binnenlandse migratie betreft. Expulsiegebieden zijn met name Noord-Brabant, Limburg, Gelderland en Drenthe.

TABEL A.7. BINNENLANDSE MIGRATIE, 1950-1970 a)

Provincie	Jaarlijks migratiesaldo 1950-1970		Totale bevolking (× 1000 personen)	
	(×1000 pers.)	(in ‰ ^b)	1950	1970
Groningen	+ 0,2	+ 0,4	461	550
Friesland	- 0,8	- 1,6	466	551
Drenthe	- 0,7	- 2,2	282	358
Overijssel	- 1,2	- 1,6	682	836
Gelderland	- 3,1	- 2,6	1087	1316
Utrecht	+ 1,0	+ 1,5	578	729
Noord-Holland	+ 9,0	+ 4,3	1857	2304
Zuid-Holland	+ 7,1	+ 2,6	2402	2978
Zeeland	+ 0,1	+ 0,3	269	329
Noord-Brabant	- 8,3	- 5,9	1254	1571
Limburg	- 3,4	- 4,1	735	933
Nederland c)			10073	12455

a) Een positief teken wijst op netto immigratie, een negatief op netto emigratie.

b) In ‰ van de gemiddelde bevolking, 1950-1970.

c) Exclusief Centraal Bevolkingsregister.

Deze conclusie krijgt meer reliëf, indien deze uitkomsten worden vergeleken met de binnenlandse migratiebeweging in het verleden. Tabel A.8 geeft daarvan een indruk.

De projectie van de migratie voor de periode 1950-1970 is over het algemeen — Groningen en Zeeland vormen een uitzondering — niet in tegenspraak met de omvang en het verloop van de migratie, welke in het verleden kon worden waargenomen. Ook is het geprojecteerde niveau van de migratie niet zodanig, dat een dergelijke ontwikkeling voor onmogelijk moet worden gehouden.

TABEL A.8.

BINNENLANDSE MIGRATIE, 1890-1970 a)
(in ‰ van de totale bevolking; jaargemiddelden)

Provincie	1890- 1900	1900- 1910	1910- 1920	1920- 1930	1930- 1940	Projectie 1950-1970
Groningen	- 3	- 4	- 5	- 5	- 2	+ 0,4
Friesland	- 9	- 6	- 6	- 7	- 5	- 1,6
Drenthe	- 1	- 1	- 3	- 9	- 4	- 2,2
Overijssel	+ 1	0	- 2	0	- 2	- 1,6
Gelderland	- 1	- 1	- 2	- 2	- 1	- 2,6
Utrecht	0	- 1	+ 2	+ 3	+ 5	+ 1,5
Noord-Holland	+ 4	+ 2	+ 2	+ 3	+ 4	+ 4,3
Zuid-Holland	+ 4	+ 2	+ 2	+ 1	+ 1	+ 2,6
Zeeland	- 7	- 7	- 8	-10	- 6	+ 0,3
Noord-Brabant	- 1	- 2	- 1	0	- 2	- 5,9
Limburg	+ 2	+ 5	+10	+ 4	- 5	- 4,1

Bron: Centrale Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting.

a) Zie noot a bij tabel A. 7.

Slechts voor Noord-Brabant wijkt het niveau van de migratie voor de periode 1950-1970 aanzienlijk naar boven af van de omvang der migratie uit deze provincie in het verleden.

BIJLAGE B

AFSCHRIJVINGEN EN VERVANGINGSINVESTERINGEN ¹⁾

De bruto investeringen kunnen worden onderscheiden in uitbreidings- en vervangingsinvesteringen, respectievelijk in netto investeringen en afschrijvingen. Er is reden om te veronderstellen dat in een expanderende economie de vervangingsinvesteringen kleiner zijn dan de afschrijvingen. Dit heeft tengevolge dat een gedeelte der uitbreidingsinvesteringen kan worden gefinancierd uit afschrijvingsbedragen.

De mogelijkheid van divergentie van afschrijvingen en vervangingsinvesteringen kan worden geïllustreerd met behulp van een voorbeeld. Daarbij zal worden gebruik gemaakt van enige eenvoudige algebraïsche formuleringen.

Veronderstellingen

- i) Ieder kapitaalgoed heeft een levensduur van m jaren. De productieve capaciteit van de kapitaalgoederen blijft gedurende deze periode volledig in tact.
- ii) Aafgeschreven wordt volgens het systeem van een vast percentage van de aanschaffingsprijs. De residu-waarde is gelijk aan nul.
- iii) De omvang van de bruto investeringen (G) neemt met een van jaar tot jaar constant blijvend percentage (r) toe.
- iv) Prijsveranderingen treden niet op.

Uitwerking

Stel : K_t = kapitaalgoederenvoorraad aan het begin van jaar (t)

$$K_1 = 0$$

$$G_1 = f \text{ 1,— (bruto investeringen in het eerste jaar)}$$

Dan is: $G_2 = (1 + r)$

$$\vdots$$

$$G_m = (1 + r)^{m-1}$$

zodat : $K_{m+1} = 1 + (1+r) + \dots + (1+r)^{m-1} = \frac{(1+r)^m - 1}{r}$

De afschrijvingen (D) in jaar ($m+1$) belopen:

$$D_{m+1} = \frac{1}{m} K_{m+1} = \frac{(1+r)^m - 1}{rm}$$

Hieruit volgt:

$$\frac{D_{m+1}}{G_{m+1}} = \frac{1 - \frac{1}{(1+r)^m}}{rm} \quad (1)$$

Nu is : $K_{m+2} = (1+r) + (1+r)^2 + \dots + (1+r)^m = (1+r) \frac{(1+r)^m - 1}{r}$

¹⁾ Ontleend aan: E. D. Domar, „Depreciation, Replacement and Growth”, Economic Journal, Maart 1953.

en
$$D_{m+2} = (1+r) \frac{(1+r)^m - 1}{rm}$$

terwijl
$$G_{m+2} = (1+r)^{m+1}$$

Derhalve
$$\frac{D_{m+2}}{G_{m+2}} = \frac{(1+r) \frac{(1+r)^m - 1}{rm}}{(1+r)^{m+1}} = \frac{1 - \frac{1}{(1+r)^m}}{rm} = \frac{D_{m+1}}{G_{m+1}} \quad (1)$$

Hieruit kan worden geconcludeerd, dat het quotiënt D/G na verloop van m jaren een bepaalde waarde verkrijgt, welke verder constant blijft.

Bij de gemaakte veronderstellingen vindt vervanging (R) plaats na m jaren (bij constante prijzen $R_{m+1} = G_1 = f 1, -$). Indien jaarlijks een gelijk bedrag bruto zou worden geïnvesteerd, dan zou de kapitaalgoederenvoorraad na m jaren $f m, -$ bedragen, en zou $D_{m+1} = f 1, -$. In dat geval zouden derhalve afschrijvingen en vervangingsinvesteringen aan elkaar gelijk zijn (na m jaren).

De veronderstelling met betrekking tot de toeneming der investeringen verstoort deze gelijkheid. De bruto investeringen na verloop van m jaren zijn dan groter dan de vervangingsinvesteringen:

$$\frac{R_{m+1}}{G_{m+1}} = \frac{1}{(1+r)^m} \quad (2)$$

Ook de waarde van dit quotiënt blijft na verloop van m jaren verder constant, immers

$$\frac{R_{m+2}}{G_{m+2}} = \frac{(1+r)}{(1+r)^{m+1}} = \frac{1}{(1+r)^m}, \text{ etc.}$$

Uit (1) en (2) volgt:

$$\frac{R_t}{D_t} = \frac{rm}{(1+r)^m - 1} \quad (t > m) \quad (3)$$

De conclusie uit het voorgaande is dat de quotiënten D/G, R/G en R/D op den duur een constante waarde bereiken bij gegeven m en r. Is bv. $m = 33$ en $r = 3\%$, dan bedraagt R/D 63%. Dit betekent dat in dit geval 37% van D beschikbaar is voor de financiering van expansie.

Qualificaties

- i) Prijsveranderingen verstoren de in het voorgaande aangegeven relaties. Bij een bepaalde regelmatige stijging der prijzen b.v. worden afschrijvingen en vervangingsinvesteringen aan elkaar gelijk. De veronderstelling van afschrijving volgens een vast percentage van de aanschaffingsprijs is in dit verband uiteraard zeer belangrijk.
- ii) Indien moet worden afgeschreven volgens het systeem der annuïteiten, verdwijnt de discrepantie tussen D en R. Het tegengestelde is het geval,

indien de afschrijvingen dienen te worden geconcentreerd in de eerste jaren van de levensduur van een actief.

Er zijn nog vele qualificaties denkbaar; de groei van een economie is niet geleidelijk, er wordt ook afgeschreven volgens vervangingswaarde, de levensduur (opgevat als gemiddelde) blijft niet constant in de loop van de tijd, etc.

Conclusie en toepassing

De conclusie uit het voorgaande is, dat in geval van expansie een veronderstelling van gelijkheid van afschrijvingen en vervangingsinvesteringen extreem ware. Wellicht is een ontwikkeling als geschetst in het voorgaande eveneens extreem.

Bij de raming van de vervangingsinvesteringen in de periode 1950–1970 is aangenomen, dat de waarheid in het midden ligt. Per sector is als criterium voor de expansie (r) het stijgingspercentage van de kapitaalgoederenvoorraad gekozen. De vervangingsinvesteringen (in constante prijzen) zijn berekend als het rekenkundig gemiddelde van het bedrag der afschrijvingen in de periode 1950–1970 en het bedrag der vervangingsinvesteringen dat resulteert uit de in het voorgaande gegeven formule (3). De keuze van dit gemiddelde is o.a. gemotiveerd met de overweging, dat er in 1950 sprake was van achterstand in de vervanging. Bovendien is op deze wijze een marge voor verkeerde investeringen verdisconteerd in de berekeningen. Daarenboven wordt dan tegemoet gekomen aan de extreme veronderstelling, welke aan de beschouwing van deze paragraaf ten grondslag ligt, namelijk dat de productieve capaciteit van een duurzaam productiemiddel gedurende de gehele levensduur volledig in tact blijft.

BIJLAGE C

HET „NORMALE” WERKLOOSHEIDSPERCENTAGE

1. „Normale” werkloosheid

Wil „volledige werkgelegenheid” verenigbaar zijn met een situatie zowel van evenwicht op de arbeidsmarkt als van evenwicht voor de volkshuishouding als geheel, dan dient zij te worden geïnterpreteerd als een situatie waarin de werkloosheid zó gering is, dat enerzijds geen noemenswaardige arbeidsoverschotten optreden, terwijl anderzijds bijzondere spanningen aan de vraagzijde worden vermeden. Nadert namelijk het werkloosheidspercentage te zeer tot nul, dan neemt zoals bekend de omvang der functiewisseling in het bedrijfsleven (de zgn. „turn over”) zeer sterk toe ¹⁾ en ontstaat tevens een sterke bovenwaartse druk op het loonniveau.

De vraag rijst daarom, bij welk percentage der werkloosheid van een evenwichtige situatie op de arbeidsmarkt kan worden gesproken. Dit percentage zal dan in het volgende worden aangeduid als het „normale werkloosheidspercentage”. in dien zin, dat het als één der normen kan worden beschouwd, welke de richting der algemeen economische politiek bepalen.

Onderscheidt men, zoals gebruikelijk is, de totale werkloosheid als volgt in drie componenten:

- i) structuurwerkloosheid,
- ii) conjunctuurwerkloosheid,
- iii) incidentele werkloosheid,

dan is het duidelijk, dat de „normale werkloosheid” als een component der structuurwerkloosheid moet worden beschouwd. Conjuncturele zowel als incidentele werkloosheid kunnen immers worden vermeden, zonder dat dientengevolge spanningen op de arbeidsmarkt behoeven op te treden.

Dit zelfde geldt vanzelfsprekend niet voor alle onderdelen der structuurwerkloosheid, d.i. de werkloosheid die verbonden is aan de meer duurzame aspecten der volkshuishouding. Op haar beurt kan de structuurwerkloosheid namelijk weer worden onderverdeeld in:

- i) seizoenwerkloosheid,
- ii) frictiewerkloosheid,
- iii) werkloosheid van minder geschikten,
- iv) structuurwerkloosheid in engere zin.

Het is duidelijk, dat de *seizoenwerkloosheid*, welke optreedt in een situatie van evenwicht op de arbeidsmarkt tot de normale werkloosheid dient te worden gerekend. Hetzelfde geldt voor de categorie der „*minder geschikten*”. In tegenstelling tot de zgn. „ongeschikten” geldt het hier namelijk een groep, die nog wel tot werken in staat is en zodoende ook in aanmerking komt voor een werkloosheidsuitkering, maar die op grond van hun beperkt prestatievermogen niet

¹⁾ Vergelijk b.v. Ohlin, B: „The Problem of Employment Stabilization”, New York 1949, pag. 3-27.

meer door het bedrijfsleven voor regelmatige arbeid worden aanvaard. Dit verklaart mede, waarom ook in tijden van een geheel overspannen arbeidsmarkt steeds nog een zekere werkloosheid wordt aangetroffen.

Minder duidelijk ligt de grens ten aanzien van de *frictiewerkloosheid*, die ontstaat als gevolg van de maatschappelijke wrijvingsverschijnselen, waarop bij functiewisseling en het voor de eerste maal toetreden tot de arbeidsmarkt wordt gestuit. Als gevolg van deze wrijvingsverschijnselen zal een eenmaal werkloos geworden arbeider veelal niet onmiddellijk weer in het productieproces kunnen worden opgenomen. Eén der bepalende factoren voor de omvang der frictiewerkloosheid is daarom de tijd die gemiddeld verstrijkt vóórdat de werkloze kan worden geplaatst.

Schematiserend kunnen hier twee gevallen worden onderscheiden:

- a) voor elke arbeider die werkloos wordt bestaat op dat zelfde ogenblik een passende vacature;
- b) de passende vacature ontstaat in een bepaald percentage der gevallen pas enige tijd later.

Het eerste geval geeft zeer duidelijk een minimum aan voor de frictiewerkloosheid. Zij is dan namelijk te danken aan de onoverzichtelijkheid der arbeidsmarkt. In de moderne maatschappij, met haar goed geoutilleerde arbeidsbemiddeling is het practisch mogelijk in dit geval de frictiewerkloosheid tot een gemiddelde van ten hoogste veertien dagen te beperken. De techniek der arbeidsbemiddeling is hier dan doorslaggevend. Deze component der normale werkloosheid kan daarom als *bemiddelings-technische frictiewerkloosheid* worden aangeduid.

In het tweede geval heeft men naast de bemiddelings-technische wrijving tevens nog te maken met de gevolgen van de omstandigheid, dat vraag en aanbod niet op elkaar zijn afgestemd. Ook zonder dat er van een typisch conjuncturele of een eigenlijk structurele werkloosheid sprake is, blijken in een dynamische maatschappij vraag en aanbod kwalitatief niet altijd op elkaar te zijn afgestemd. Zowel wat betreft de geografische spreiding als de samenstelling naar beroepen en de verschillende eisen die binnen één beroep worden gesteld, zullen zij van ogenblik tot ogenblik verschillen opleveren. Als hoofdoorzaak dienen de betrekkelijk kortstondige fluctuaties in het productiepatroon te worden beschouwd, die wijzigingen in de vraag naar arbeid met zich brengen, welke niet seizoen- of conjunctureel gebonden zijn. Beschouwd voor een individuele bedrijfstak, nadert deze werkloosheid dicht tot de incidentele. Beschouwd voor de arbeidsmarkt als geheel betekent een permanente groep van werklozen als gevolg van talloze incidentele oorzaken echter geen incidentele werkloosheid meer, doch een „normaal” verschijnsel, dat ook bij een evenwichtige situatie op de arbeidsmarkt blijft voortbestaan. Men zal daarom voor de totale arbeidsmarkt eerst dan van incidentele werkloosheid spreken, als dit normale aantal in een bepaalde periode wordt overschreden.

Een tweede oorzaak is te wijten aan de betrekkelijk lange tijd welke in vele gevallen voor de overschakeling van het ene beroep naar het andere nodig is.

Hier nadert de wrijvingswerkloosheid de structurele, wanneer dit aanbod uit chronische overschotten bij bepaalde beroepen bestaat. In zoverre als deze overschotten niet aanleiding geven tot het ontstaan van zeer langdurige werkloosheid, doch alleen tot een werkloosheidsduur die langer is, dan die welke alleen uit bemiddelings-technisch oogpunt als normaal zou moeten worden beschouwd, is hier eveneens van wrijvingswerkloosheid sprake. De eigenlijke oorzaak is dan gelegen bij de weerstanden, welke moeten worden overwonnen bij de overschakeling naar een nieuw beroep.

Aangezien de wrijvingswerkloosheid, voor wat de vraag naar arbeid betreft, dan dicht nadert tot de incidentele, en voor wat het aanbod betreft, weer dicht tot de eigenlijke structurele, moet de afbakening der wrijvingswerkloosheid ten opzichte van deze beide andere componenten der totale werkloosheid noodzakelijkerwijze min of meer willekeurig blijven.

In verband met het onderhavige vraagstuk is het echter een questie van doelmatigheid de grens dáár te trekken, waar enerzijds de totale werkloosheid zo gering mogelijk wordt en anderzijds een evenwichtige situatie op de arbeidsmarkt behouden blijft. Zoals in het volgende zal blijken is het tevens doelmatig de wrijvingswerkloosheid te karakteriseren door de rouleringsduur. Het bleek reeds, dat deze uitsluitend rekening houdend met bemiddelings-technische oorzaken gemiddeld op veertien dagen kan worden gesteld. Tevens de economische en sociologische frictieverschijnselen in aanmerking nemend lijkt het daarom redelijk een termijn van gemiddeld één maand als representatief voor de frictiewerkloosheid te aanvaarden. Het redelijke van deze termijn kan worden getoetst, indien men nagaat, dat ook in het verleden in tijden van hoogconjunctuur zoals b.v. in 1929 de totale werkloosheid met deze rouleringsduur voor de frictiewerklozen in overeenstemming is geweest.

Zoals in het volgende zal blijken kan de normale werkloosheid thans als volgt worden gequantificeerd:

<i>De normale werkloosheid (1950)</i>			
	in aantallen personen	in pct van de loontrekkende beroepsbevolking ¹⁾	
Frictiewerkloosheid			
i) bemiddelingstechnisch	30 000		
ii) bijkomende sociale en economische frictie	30 000	60 000	2,0
Seizoenwerkloosheid		25 000	0,9
Minder geschikt		15 000	0,5
		<hr/>	<hr/>
Totaal		100 000	3,4

¹⁾ Medewerkende gezinsleden zijn niet tot de loontrekkenden gerekend, militairen en werklozen wel.

Neemt men in aanmerking dat de component in de normale werkloosheid voor sociale en economische wrijvingsverschijnselen 30 000 personen belooft, dan behoeft het geen betoog, dat bij een niet overspannen arbeidsmarkt een voortdurende waakzaamheid vereist is ten aanzien van de doelmatigheid en de richting der arbeidsbemiddeling, voorlichting en herscholing.

Tenslotte zij aangetekend, dat het cijfer van 3,4% afhankelijk is van de gegeven economische en sociale structuur. Uit de ervaring blijkt b.v. dat bij een gegeven rouleringsduur der frictiewerklozen van gemiddeld één maand, het corresponderende percentage der totale werklozen geleidelijk kan verminderen als gevolg van verbetering in de bemiddelingstechniek, voorlichting en de bestaande mogelijkheden tot herscholing. Evenzo kan ook door een rationele organisatie respectievelijk een wijziging van de techniek der productie de seizoenwerkloosheid dalen.

Met andere woorden de hier berekende normale werkloosheid is slechts bij de thans bestaande structuur der arbeidsmarkt normatief voor de economische politiek in algemene zin, welke er op gericht dient te zijn de wrijvingsverschijnselen inhaerent aan de bestaande structuur zoveel mogelijk te elimineren.

2. Methode van berekening

A. Voor de Nederlandse arbeidsmarkt als geheel

Voor de bepaling van de omvang van de frictiewerkloosheid is het, blijkens het voorgaande, noodzakelijk om na te gaan bij welk werkloosheidspercentage, de gemiddelde werkloosheidsperiode van de werklozen — afgezien van seizoenwerklozen en minder geschikten — één maand belooft.

Deze berekeningswijze is mogelijk aangezien er historisch een zeer nauw verband bestaat tussen (i) het percentage der totale werkloosheid en (ii) de gemiddelde rouleringsduur voor alle werklozen.

De term gemiddelde rouleringsduur behoeft enige toelichting. Zij is gevonden als gemiddelde over twaalf maanden van het quotiënt van: het aantal plaatsingen per maand van werklozen en het maandelijks gemiddelde aantal werklozen. Ook kan worden gewerkt met de plaatsings„kans”, te definiëren als reciproke van de rouleringsduur. Een plaatsings„kans”, die één bedraagt, impliceert dan een rouleringsduur van gemiddeld één maand.

De grootte van het „normale” werkloosheidspercentage kan nu als volgt worden vastgesteld:

- i) Het „normale” werkloosheidspercentage (W_N) is de som van de percentages frictiewerkloosheid (F), seizoenwerkloosheid (S) en werkloosheid van minder geschikten(O) ¹⁾

$$W_N = F + S + O \quad (1)$$

- ii) Het aantal „minder geschikten” is geraamd op 15 000 personen in 1950, d.i. 0,4% van de totale beroepsbevolking in dat jaar.

¹⁾ In de hier gebruikte vergelijkingen heeft W betrekking op de totale beroepsbevolking.

- iii) Empirisch kan worden vastgesteld, dat de omvang van de seizoenwerkloosheid (S), berekend als de standaarddeviatie der seizoenfluctuaties, min of meer varieert met het percentage van de totale werkloosheid (W)

$$S = \frac{0,376 W}{0,21 W + 1} \quad (2)$$

- iv) Bij een „normale” omvang van de werkloosheid kan de plaatsings„kans” van alle werklozen (P_N) worden geschreven als het gewogen gemiddelde van de plaatsings„kansen” van de frictie- en seizoenwerklozen en minder geschikten:

$$P_N = \frac{F \times P_F + S \times P_S + O \times P_O}{F + S + O} \quad (3)$$

waarin $P_F = 1,00$ (correspondeert met een rouleringsduur van gemiddeld één maand)

$P_S = 0,2$ (correspondeert met de feitelijke rouleringsduur van seizoenwerklozen)

$P_O = 0$ (de plaatsings„kans” van minder geschikten is op nul gesteld)

- v) Historisch bestaat er een nauw verband tussen het werkloosheidspercentage en de gemiddelde plaatsings„kans” (zie grafiek C):

$$P = \frac{1,67}{0,60 W + 1} \quad (4)$$

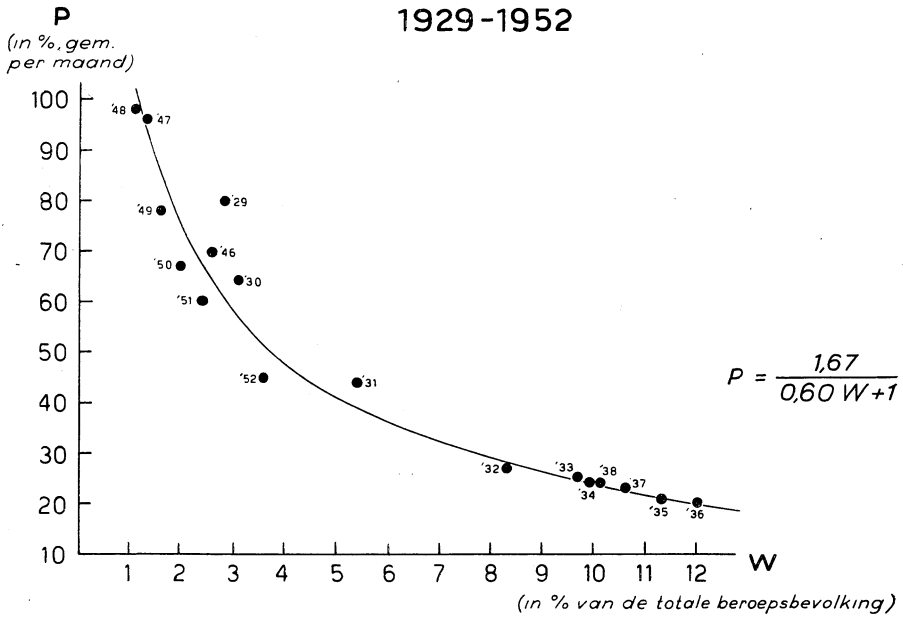
De werkelijk waargenomen plaatsings„kans” voor alle arbeiders is in feite een gewogen gemiddelde der plaatsings„kansen” van frictiewerklozen, seizoenwerklozen en minder geschikten. Voor de laatste twee componenten is de plaatsings„kans” als een vast gegeven beschouwd. Stelt men nu tevens als eis dat de plaatsings„kans” der frictiewerklozen juist één belooft, dan kan met behulp van de formules (1) tot en met (3) uit formule (4) het percentage der totale werkloosheid worden berekend, dat correspondeert met een plaatsings„kans” van één van de frictiewerklozen. Zoals is betoogd in de eerste paragraaf van deze bijlage, mag dit percentage dan als representatief worden beschouwd voor de normale werkloosheid. Gegeven de huidige sociaal-economische structuur blijkt dit percentage 3,4 te belopen. Dit percentage heeft betrekking op de loontrekkende beroepsbevolking.

B Voor beroepsgroepen en provincies

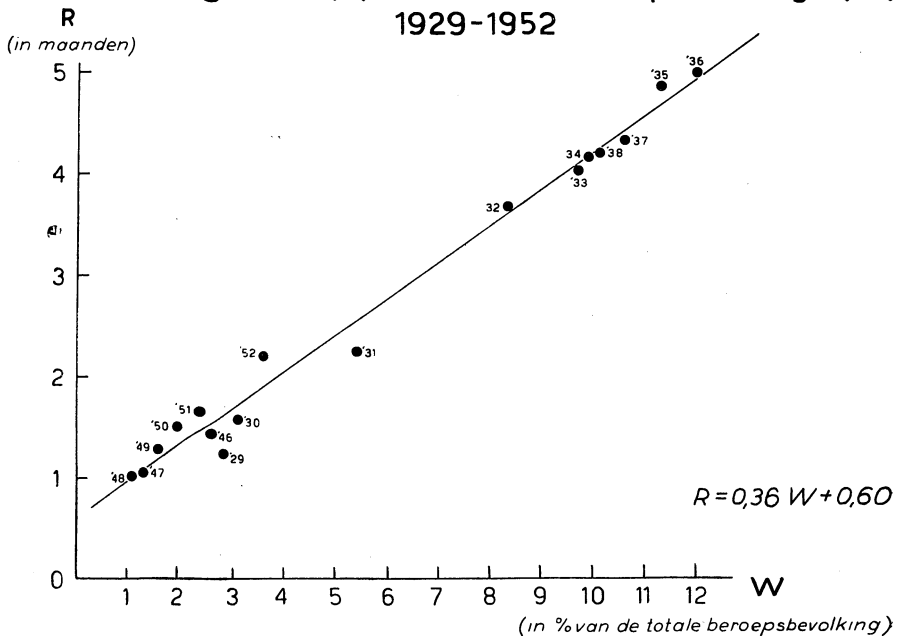
Voor de vaststelling van de normale werkloosheid der afzonderlijke beroepsgroepen en der provincies kan dezelfde methode worden gevolgd. Om tot een globale berekening te kunnen komen is steeds de periode van één maand aangehouden als norm voor de bepaling van de frictiewerkloosheid. Het percentage frictiewerklozen blijkt dan te variëren naar beroepsgroep, als gevolg van verschillen in de frequentie der functiewisseling.

GRAFIEK C.

I Plaatsings „kans”(P) en werkloosheidspercentage (W)
1929-1952

II Rouleringsduur (R) en werkloosheidspercentage (W)
1929-1952

TABEL C.1. FRICTIEWERKLOOSHEID PER BEROEPSGROEP
(in % van de loontrekkende beroepsbevolking)

Beroepsgroep	% a)	Beroepsgroep	% a)
Visserij	5,5	Kleding, reiniging	1,5
Bouwnijverheid	5,0	Voedings- en genotmiddelen	1,5
Landbouw	4,0	Hout	1,5
Metalen	2,5	Diensten	1,5
Steenkool, turf	2,5	Bouwmaterialen	1,5
Textiel	2,0	Grafische nijverheid	1,0
Leer, rubber	2,0	Chemie	0,5

a) Afgerond op 0,5.

Steeds is een zelfde percentage aangehouden, voorzover het de werkloosheid van minder geschikten betreft. Uiteraard varieert de seizoenwerkloosheid naar beroepsgroep respectievelijk provincie. Voor de plaatsingskans der seizoenwerklozen geldt dit niet. De in de werkloosheidsstatistieken onderscheiden groep „personeel in algemene dienst” waarvoor geen werkloosheidspercentage kan worden berekend, is toegerekend aan de overige beroepsgroepen

TABEL C.2. „NORMALE” WERKLOOSHEID, PER BEROEPSGROEP EN PER PROVINCIE
(in % van de loontrekkende beroepsbevolking)

Provincie	% a)	Beroepsgroep	% a)
Groningen	5,0	Visserij	10,0
Friesland	5,0	Landbouw	8,5
Drenthe	6,5	Bouwnijverheid	7,5
Overijssel	2,5	Steenkool, turf	5,0
Gelderland	2,5	Bouwmaterialen	4,0
Utrecht	3,0	Voedings- en genotmiddelen	3,0
Noord-Holland	3,0	Metaal	3,0
Zuid-Holland	3,0	Hout	2,5
Zeeland	4,5	Textiel	2,0
Noord-Brabant	3,0	Leer, rubber	2,0
Limburg	2,5	Kleding, reiniging	2,0
		Diensten	2,0
		Grafische nijverheid	1,5
		Chemie	1,0
Totaal	3,4	Totaal	3,4

a) Afgerond op 0,5.

naar rato van de omvang der aantallen personen werkzaam in die groepen. In hoeverre de feitelijke werkloosheid in een bepaalde beroepsgroep al of niet afwijkt van de als „normaal” beschouwde, kan derhalve eerst worden beoordeeld nadat een deel van het werkloze „personeel in algemene dienst” aan de desbetreffende beroepsgroep is toegerekend.